

Henryk Bogacki

"Utopie Freiheit : Variationen zum Thema Gottesherrschaft", Thomas Sartory, Gertrude Sartory, München 1970 : [recenzja]

Collectanea Theologica 41/1, 194-195

1971

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Thomas SARTORY, *praesens I. Kritisches Jahrbuch zur Kirche 1969*, München 1970, Verlag J. Pfeiffer, s. 292.

Życie Kościoła katolickiego obfituje w kontrowersje nurtujące cały świat. Dotyczą one wielu punktów. Niełatwo jest śledzić je, gdyż najczęściej trzeba ograniczać się do relacji prasowych lub mozolnie poszukiwać pełnych tekstów. Należy więc powitać z uznaniem inicjatywę Th. Sartory'ego, który zamierza corocznie publikować zbiór najważniejszych wypowiedzi z roku ubiegłego. Ukazał się pierwszy tom za rok 1969. Autor stara się prezentować główne tematy dyskusji w naświetleniu przedstawicieli dwóch kierunków wyraźnie występujących w Kościele katolickim — „reformistów” i „konserwatystów”. W efekcie w zbiorze sąsiadują ze sobą głosy diametralnie przeciwne, jak np. słynny wywiad kard. L. J. Suenensa i replika bpa R. Grabera z Ratzybony, ściśle związanej z ruchem „Una voce”.

Wydawca grupuje teksty wokół dziesięciu tematów, jakie jego zdaniem ogniskowały dyskusję w r. 1969: wiara Kościoła, reforma struktur kościelnych, rzymski synod biskupów, Kościół w NRD, moralność chrześcijańska, Kościół i rozwody, Kościół i polityka, kapłani między przeszłością i przyszłością, celibat, ekumenizm. Tematy te oczywiście nie zostały wyczerpane ani rozwiązane w r. 1969, lecz nadal absorbują uwagę i wywołują spory. Dlatego też zbiór wydany przez Sartory'ego nie tylko pełni funkcję dokumentacji historycznej, lecz stanowi zestawienie i konfrontację argumentów wysuwanych przez różniące się kierunki.

Zestawienie jest pouczające, gdyż ujawnia rozmiary podziałów w Kościele współczesnym — wynik starcia dwóch odrębnych umysłowości. Występuje to szczególnie jasno na tle tekstów zamieszczonych obok siebie na ten sam temat, pochodzących jednakże z przeciwstawnych biegunów. Dzięki temu można uzyskać orientację w pluralizmie, który w Kościele stał się już faktem. Przedział między dwoma zasadniczymi kierunkami staje się tak głęboki, że zagraża utraceniem wspólnego języka. Radykalnym „reformistom” grozi zagubienie ciągłości gwarantowanej przez Tradycję dogmatyczną, a tym samym oderwanie się od chrześcijaństwa. Natomiast krańcowi „konserwatyści” nie dostrzegają współczesnych bolączek lub aplikują zwierzałe lekarstwa. Wymownym przykładem jest bp R. Graber. W postulowaniu przez kard. L. J. Suenensa współodpowiedzialności w Kościele widzi tylko odgrzewanie episkopalizmu, a jako antidotum podaje, ... rzymski centralizm.

Niektóre zestawienia tekstów wywierają na czytelniku duże wrażenie. Przykładem może być odpowiedź skierowana przez bpa Essen Fr. Hengsbacha do księdza, który zakomunikował mu swój zamiar zawarcia związku małżeńskiego i prosił o pośrednictwo w uzyskaniu dyspenzy. Obok wydawca umieścił tekst listu, jaki biskup mógłby napisać przy takiej okazji. Druga wersja pochodzi od grupy solidarnościowej księży i konkretnie wskazuje, jaki mógłby być stosunek biskupa do jego kleru.

Ks. Henryk Bogacki SJ, Warszawa

Thomas i Gertrude SARTORY, *Utopie Freiheit. Variationen zum Thema Gotesherrschaft*, München 1970, Verlag J. Pfeiffer, s. 318.

Autorzy zebrali i połączyli w jedno dzieło własne szczegółowe opracowania dotyczące różnych kwestii aktualnie dyskutowanych w Kościele. Grupują się one wokół centralnej idei Pisma św. Jest nią władanie Boże polegające nie na panowaniu, lecz na uwolnieniu człowieka z niewoli. Stanowi to kwintesencję wybawienia w ujęciu Pisma św. Bóg jest wybawcą, ponieważ wyzwala z niewoli. Zdaniem autorów władanie Boże oznacza, że żadna przemoc nie panuje nad człowiekiem, który podporządkował się Bogu. Sposób pojmowania

przez autorów władania Bożego jest w dużym stopniu zależny od teologii Martina Bubera, któremu poświęcają część swoich rozważań.

Tak ujęty problem dostarczył autorom ponętnej okazji omówienia tego, co według nich w dzisiejszym Kościele nie daje pogodzić się z wolnością człowieka odkupionego. Poszczególne studia analizują formy skrepowania wiążące katolików. Autorzy zamieszczają rozważania na temat dualizmu Bóg-świat, przymusu formuł przepowiadania i więzów krępujących teologię, koncepcji prawnych dominujących w Kościele katolickim itp. Szczególnie wiele miejsca poświęcają zagadnieniom kościelnego prawa małżeńskiego, przede wszystkim problematyce małżeństw mieszanych i nierozzerwalności małżeństwa.

Książka należy do dziedziny publicystyki teologicznej, stąd wiele w niej przesady, przerysowania i pasji polemicznej, nieodłącznych od tego rodzaju literackiego. Jednakże właśnie ta publicystyka nadaje kierunek dyskusji w Kościele katolickim. Dopiero później uczone rozprawy weryfikują poszczególne tezy. Wprawdzie stanowisko autorów często wywołuje sprzeciw u czytelnika, jednak doświadczenia ostatnich lat nakazują ostrożność w potępianiu radykalnych poglądów. Opinie, które stosunkowo niedawno sprawiały wrażenie niemal herezji, powoli zyskiwały prawo obywatelstwa, a nawet znalazły uznanie ostatniego soboru i weszły do tekstu jego uchwał. Szybkość przemian ilustrują trzy wypowiedzi, na temat demokratyzacji Kościoła, jakie kard. B. Alfrink miał wygłosić kolejno w trzech następujących po sobie latach: „Słowo demokratyzacja nie jest przydatne w Kościele”; „Można jednak mówić o demokratyzacji Kościoła”; „Kościół musi być zdemokratyzowany” (s. 225). Jeżeli nawet uznać wydarzenie to za anegdotyczne, trafnie oddaje ono obecną sytuację w Kościele, kiedy teologia przeżywa zdumiewającą przemianę. W tym świetle nawet radykalne pozycje Th. i G. Sartorych zasługują na uwagę.

Ks. Henryk Bogacki SJ, Warszawa

Erwin KLEINE, *Glaube im Umbruch. Ein Bericht über die IV. Plenarsitzung des Pastoralkonzils der niederländischen Kirche*, München 1970, Verlag J. Pfeiffer, s. 214.

Wprawdzie holenderski synod duszpasterski zakończył swe obrady, jednakże jeszcze ukazują się relacje o jego kolejnych sesjach. E. Kleine w niniejszej książce przedstawił przebieg i problematykę IV sesji z 9—11 kwietnia 1969 r.¹ Autor rozpoczyna od obszernego naszkicowania sytuacji kościelnej w Holandii od stycznia do kwietnia, a więc między III a IV sesją (s. 9—61). Istotnie zaszły tam wydarzenia, które rzutowały na klimat obrad. Rozegrały się bowiem dalsze etapy dyskusji nad katechizmem holenderskim, wystąpił problem amsterdamskich duszpasterzy studenckich², pojawiły się postulaty zniesienia obowiązku celibatu i zmiany struktur kościelnych, nastąpiły „ekumeniczne” Msze św. połączone z interkomunią. Niezależnie od oceny kierunku wypadków można zazdrościć holenderskim katolikom intensywności zaangażowania w sprawy wiary. Zarazem trzeba stwierdzić, że poprzez powstające konflikty krystalizowały się dążenia i następowało swoiste — choć nie zawsze szczęśliwe — „dojrzewanie” tamtejszych środowisk.

¹ Por. omówienie publikacji E. Kleinego na temat pierwszych trzech sesji w *Collectanea Theologica* 39(1969) z. 4, 168—170; 40(1970) z. 3, 177—178.

² Por. najpełniejszą relację na ten temat: *Ein Modell von Kirche? Dokumentation zu den Vorgängen in der Amsterdamer Studentenpfarre*, 27. Oktober, 1968 bis 3. Februar 1969, wyd. Lucien Roy i Forrest Ingram, Düsseldorf 1969, Patmos-Verlag.